

- Izogibamo se območij, kjer bi ogrožali obstoj rastlinskih in živalskih vrst. V primeru, da je pod steno ali ob vstopu v smer opozorilna tabla, jo čim bolj upoštevajmo. Opozorilna tabla naj bi plezalce informirala, kdaj in pod kakšnimi pogoji naj ne vstopajo v določeno smer, npr. v času gnezdenja ogroženih vrst ptic.
- Pri dostopu in sestopu uporabljajmo obstoječe poti oziroma ob pomanjkanju teh poskrbimo za organiziran in urejen dostop.
- Poskrbimo za ureditev parkirnih prostorov, stranišč, prostorov za kampiranje.
- Pravilno poskrbimo za odpadke.
- Upoštevajmo želje lokalnega prebivalstva.
- Ker je vse več umetnih plezališč, se izogibajmo organiziranja množičnih prireditev v naravnem okolju.
- Odpiranje in nadelava novih smeri oziroma

novih sten naj bi potekalo v sodelovanju s komisijo za varstvo gorske narave. Stene in stenice bi razvrstili v več kategorij glede na interese plezalcev in naravovarstvenikov. V stenah, kjer ne bi ugotovili ogrožanja naravnega okolja, omejitve ne bi bile potrebne. Z naraščanjem naravovarstvene pomembnosti pa bi se večal obseg prilagajanj in omejitev, od pazljivosti pri plezanju prek delnih prostorskih in časovnih omejitev do popolne zapore najbolj ogroženih predelov.

- Skrbimo za čim večjo informiranost in ozaveščenost plezalcev.

Naj se tudi v praksi potrdi misel, da je plezalec varuh naravnega okolja, kajti le tako bomo doživeli zadovoljstvo ob tej rekreativni dejavnosti. Le s prilagajanjem bomo dosegli tisto kulturo obnašanja, ki omogoča sožitje in preživetje narave in človeka.

DENALI JE NAJBOLJ MRZEL VELIKAN NA SVETU

LEDENA INDIJANSKA GORA

CENE GRILJC

V volji je moč in spoznanje! Če hočeš, zmoreš več, kot misliš. To ni moja logika, to je zgodba dela mojega življenja.

Po operaciji hrbtenice, ki jo je uspešno opravil profesor **dr. France Srakar**, sem zanj imel samo eno vprašanje:

»Kaj naj sedaj počnem? Rad bi še veliko hodil.«

Svojega gorniškega prijateljstva ni mogel izraziti lepše in rekel mi je: »Hodi!«

Dobro sem ga razumel in njegovo edino besedo sem si zapomnil. Hvala, spoštovani profesor, hvala, prijatelj!

In hodil sem, počasi, hitreje, povsod. Vzajemna terapija je rodila zlate sadove.

Pet mesecev kasneje sem opravil prvo zimsko turo, na Rinke. Potem se mi je - moderno povedano - »ful odštekal«.

TRINAJST NI NESREČNO ŠTEVILO

Spremenil sem način življenja, pa vseeno je bilo vse postorjeno. Pri hiši nisem več garal, ampak delal. Beseda »hodi« mi je sedla v dno duše. Pred srečanjem z Abrahamom sem se ponovno lotil plezanja. Za mojo hrbtenico je bil to pravi balzam. Odkril sem zdravilo, ki je bilo najboljša terapija za mojo hrbtenico, duha in telesa. Telovadba in hoja sta postala moja nuja.

V Dolomitih, francoskih in švicarskih Alpah sem obiskal dva ducata štiritočakov, zahotelo se mi je v Kavkaz, v Himalajo in trinajsto leto še hladne terapije na Alaski. Maja meseca lani

sem to namero tudi uresničil. Uspelo mi je priti na Mount McKinley - Denali.

To je moja zgodba, doživljanje vzpona Slovenca, ki je v letu osamosvojitve Slovenije nesel na najvišji vrh polarnega pasu svojih sedeminpetdeset križev - ne v počastitev, ampak sebi v dokaz, da so križi težki toliko, kolikor si jih sposoben nositi. Bil sem v navezi s **Stanetom Klemencem**, ki je Alasko že poznal. Na vrhu sem se trinajste obletnice operacije sam spominjal - in trinajst nepozabnih dni sva preživela na Alaski. Je torej trinajst nesrečno število?

Do Alaske je daleč, zato iz naše dežele malo-kdo zaide tja. Čudovitim potopisom **Vikija Grošlja** in **Janeza Bizjaka** o doživljanju Alaske in McKinleva, Denalija, dodajam še svojega. Pravzaprav sta njuna potopisa »kriva« in sta mi bila izziv za odhod v Alaske gore, izgovor za dušo in svoje najbližje pa sem tudi moral imeti.

Vsi zapisi, kar sem jih pred odhodom prebral, so me opozorili na eno resnico: »Na vrh Denalija moraš priti v alpskem slogu, čimhitreje in pika, sicer te mraz ugonobi. Potrebna je torej vsestranska kondicija. Nihče od piscev ne skopari s takimi besedami: prekleti mraz, hudičev mraz, mrz, ki boli. Te mrzle besede so me ohladile pred zaletavostjo. Manjkal mi je še jedilnik za osem mrzlih dni, pa sem ga tudi sestavil. Dovolj bo tekoča kalorična hrana - juhe, čaj, med, čokolada, piškoti, prepečenec in suha klobasa za boljši okus. Skupna teža tovara mora biti čim manjša. Ves čas si namreč sam sebi nosač.

O Alaski sem začel resno razmišljati - skoraj

Prihod v bazo pod Denalijem

Foto: Cene Griljč

najstniško obsedeno. Da nekaj »kuham«, je opazila tudi žena. Dostojanstveno strpna kot vedno me ni nič vpraševala, kam nameravam, toda bila je prepričana, da se bo zgodilo. Toda kako naj grem na Alasko? S kom? Kdaj?

DOBLJENA PRVA VIZA

V začetku aprila sem na Voglu po naključju srečal prijatelja, alpinista in gorskega reševalca Staneta Klemenca. V klepetu mi je zaupal, da bo maja bržkone ponovno odšel na Me Kinlev, pa še nima soplezalca. Nisem mu omenil svoje »bolezní«. Njegov načrt je bil zame injekcija z najmočnejšim poživilom, ki je po neprespani noči popustila šele naslednji dan, ko je Stane prejel mojo ponudbo. Če je bil v moje sposobnosti prepričan, ne vem, njegovo zaupanje sem sprejel prekleto resno.

Bila sva »zlata« naveza, stara skupaj samo devetindevetdeset let. Priznam, kriv bom, če naju, dva siva bradača, v Talkeetni ne bodo spustili gor. V Himalaji so me šerpe zaradi sive brade klicali »kaka«, na Alaski me bodo mogoče »uncle«.

Treniral sem s potrojeno močjo - resnici na ljubo: tudi iz strahu. Prišel je čas, da sem svojo namero moral končno razglasiti tudi svoji družini.

Trem ženskam, ki so že pozorno opazovale moje početje in slutile, da bo njihov »ata« zopet nekam šel, ni bilo lahko povedati nove odločitve. Januarja sem jim namreč oznanil odhod na Mount Kenjo. Ostal sem doma in ves čas kuhal drugo turo.

»Grem na Alasko!« sem izstrelil ob prvi primerni priložnosti.

»Kaaam?« Začudenje je bilo popolno.

»Na McKinlev,« sem hitro dodal. »Tam pa ni vroče in ni komarjev.«

Z njimi so me namreč zastrašile pred Afriko.

Potihoma sem se bal, da me bodo to pot rotile pred volkovi. Ne, nič takšnega se ni zgodilo!

»Tam boš pa videl bele medvede, pa severne jelene, pa grizlije, pa polarne lisice, pa eskime, pa Indijance, pa glej, da te volkovi ne bodo napadli...,« so čebljale vse vprek.

Danes vem, da so na Alaski komarji bolj nadležni kakor volkovi.

Blaženo sem se oddahnil. Prvo vizo sem že imel, dobiti moram še »ta resno«. Za vizo v službi sem, kakor vedno prej, tudi tokrat pogoltnil od »prijateljev« veliko grdih očitkov in zagrejen nastopil svoj redni dopust.

Alpinist je človek, alpinizem pa je doživljanje različnih resnic.

KAZNOVANA DOBROTA

Ko sem stopil na vrh, sem v trenutku ostal prazen. Počutil sem se kot brezdušno bitje, ki ne ve, zakaj je hotelo sem gor, v ledeni pekel pod modrim arktičnim nebom, ki se na prostranih obzorjih utaplja v puhaste oblake nad alaškimi tajgami. Bil sem brez občutkov sreče in zadovoljstva, brez zmagoslavja, otopel od samote in bolečega mraza, ki sem ga že nevarno čutil v kosteh. Bolj me še nikoli ni zeblo. »Gora sredi bele alaške oaze tisočerih vrhov je bila zame ukročena. Nepričakovano, iznenada. Dogodka nisem bil sposoben dojeti: peti dan po odhodu s stare celine sem stal na vrhu, ki sem se ga bolj bal kakor veselil.

Malokomu se pusti ukrotiti. Tudi onemogli Korejec je obrnil pod vrhom. Ob prehitevanju me je sklenjenih rok prosil za tekočino. »V tem hudičem mrazu naj snameš rokavice in iščem tekočino, ki sem jo nosil nekje v bližini gat? To bi bila nora igra!«

Kakor tolikokrat v Katmanduju mimo tisočerih iztegnjenih rok sem šel tudi mimo njega. Toda samo nekaj korakov; vest je bila močnejša. Ujel sem proseči pogled obupanega, brezglavo snel rokavice in mu okornih gibov dal sok. Za plačilo

so mi rokavice zdrsele v ledeniško razpoko in ko sem iskal rezervne, sem na golih rokah začutil grozljive mrzle mravljince. Temperatura je bila skoraj štirideset stopinj pod ničlo. Bolečine na prstih so bile neznosne, zato sem rumencu namenil veliko grdih besed.

V oči so mi stopile bolestne solze. Prekleta bodi dobrota, kadar z njo sebe ubijaš! V hipu sem Stanetu zavidal vrnitev, čeprav mi je bilo v resnici strašno žal. Moja čustvenost do opešane je bila zdaj egoistična, zdaj pomilovalna. On ali vrh. Z bremenom tega vprašanja sem prišel na vrh čisto sam. V duši sem nosil vse dogodke prehojene poti, mislil na družino in Staneta, ki se je obrnil (ne vem zakaj) skoraj na cilju.

»Sem kriv? O Bog, oprosti, Stane, če sem kaj takšnega storil!«

Vem samo za en greh. Lahko sem in zato sem hitro hodil. To sem počel tudi iz strahu pred peklenskim mrazom.

»Hodi!« Neslišen glas je tudi pri najtežjih korakih sledil mojim stopinjam in ko se mi je zahotelo počivati, je glas postal zapovedovalen: »Hodi!«

METUZALEMA NA GORI

Še sem na vrhu in gledam v vitke bambusove palice, ki se trmasto upogibajo v orkanskih sunkih vetra. Moral bi kaj početi, pa nisem nič. Pač, sem. Razmišljanje je tudi neko početje. Moja mama se na hribolazenje ni razumela. Med desetimi otroki ji je le moja malenkost delala gorniške skrbi.

»Kaj pa delaš potem, ko prideš na vrh?« me je večkrat vprašala in spravila v zadrego za odgovor.

Mount McKinley - Denali (6195 m), Alaska

Tudi danes, v torek, 21. maja 1991 ob 16. uri, na vrhu 6195 metrov visokega Denalija, nisem počel skoraj nič. O, pač! Zmrzoval sem do skrajne meje vzdržljivosti. Razmišljal o mnogočem. O ljudeh, ki so tu staknili hude ozeblene, in onih, ki so goro samo doživljali, ne pa preživeli. Postali so srhljiv davek neusmiljenega mraza in mogoče tudi lastne nepripravljenosti.

V Talkeetni sva po običaju prijavila svoj vzpon pri rangerjih v vodniški brunarici. Veliko podatkov so hoteli imeli, za blagoslov pa sva bila najresneje opozorjena, da po McKinlevu ne smeva »kakati« kjsigabodi. Dovoljeno je samo v razgradljive plastične vrečke, te pa odlagati v namembne ledeniške razpoke. Pri hoji do baze in nazaj jih privezane za plastični transportni čoln vlačiš za seboj; vsak jih dobi za dva obroka dnevno. Opozorilo je toliko resno, da ni smešno. Mraz skrbi za dostojen transport, zato je njihova ekološka filozofija popolnoma razumljiva in primerno obvladljiva. V osmih dneh hoje po ledenikih nisva našla madeža fizioloških in drugih odpadkov. Smeri so deviško čiste.

Njihova statistika pove, da na McKinlev hoče okrog tisoč petsto ljudi na leto, na vrh jih menda pride slaba tretjina. Po mojih opažanjih je med njimi precej slabo pripravljenih. S Stanetom sva bila med njimi prava »metuzalema«, po hoji pa maratonca.

VRH INDIJANSKEGA BOŽANSTVA

Bliskovite misli so se mi kopičile, kakor da že celo večnost stojim na vrhu. Sneg je ječal pod derezami, brki so zledeneli z brado. Pred seboj sem videl privide resnice iz filma, ki so nama ga zavrteli rangerji v Talkeetni, menda v svarilo in opomin vsem, ki se odločajo za goro. Zakaj

jih na njej umrje pet odstotkov, zakaj dobi dvajset odstotkov nevarne ozeblin? Zakaj? Pristop na vrh tehnično ni zahteven, je pa časovno dolg in naporen. Največji davek jemlje mraz.

Film je bil v podobah slikovit in grozljiv zaradi posledic mraza. Vodniško brunarico sem zapuščal dotolčen, molčeč, brezvoljen, kakor se stradan volk pred oglodanim okostjem. Nič nisem rekel, Stane pa tudi ne.

Do poleta na ledenik Kahiltna je bilo še dve uri časa.

Iz spleta razmišljanj sem se ponovno vrnil v svojo stvarnost. S pogledom sem se sprehodil po neskončnih obzorjih Alaske, srkal vase tisočere podobe razgleda, ki mi do večnosti ne bodo zbledele. Bil sem sam. Edini Olympus, fotografski aparat, je bil v Stanetovem žepu nekje daleč od mene. Prste na rokah sem imel tako okorne, da je bil še cepin prefina oprema. Nikomur nisem mogel privoščiti pogleda, stisniti roke, šepniti ali zakričati:

»Stojim na vrhu indijanskega božanstva, po indijansko imenovanega Denali!« - To sicer pomeni velik, mogočen, strašen, vendar je manj strašen, kot sem mislil, in veličastnejši, kot sem si ga predstavljal.

»Denali, hvala za prizanesljivost! Bil si tudi moj mit, o katerem sem tako malo vedel. Pa nisi več. Stojim na vrhu tvojega temena in prekleto dobro te čutim v vsem svojem telesu, ki dreveni od tvojega mraza, mi v duši cefra misli na blodnje po tisočerihih dogodkih, ki sem jih doživel do stopinje na tvojo veličino.«

Ko sva na letališču v Talkeetni pakirala opremo, sem potihoma upal: »Mogoče pa bova z izkušnjami, pametjo in malo sreče ušla zakletemu številu nesrečnikov, ki jim gora s smrtno lednim dihom povzroči hude ozeblin ali jih vzame v svojo večnost.«

V resnico tega upanja sem bil pravzaprav prepričan. Samo v bazo na 4300 metrov se moram še vrniti. Kako žal mi je bilo, da sem bil sam!

Tri dni sva hodila do baze, četrti dan počivala in peti dan sva se ob šestih zjutraj pričela vzpenjati. Do vrha je bilo dvanajst ur daleč in tisoč devetsto metrov višinske razlike. To je za arktične razmere dolga tura. Bil sem šele na vrhu, na pol poti do cilja. Ta je v bazi, doma. Alpinizem ima start in cilj na istem kraju.

MRAZ, KI BOLI

Dan je bil čudovit in v šotoru dvaintrideset stopinj pod ničlo, ko sva ga zapuščala. Moje razpoloženje je bilo odlično. Danes ali nikoli! Hodil sem hitreje, kot sem hotel. Kakor da se mi je moč sproti rojevala, sem hitel navzgor. Do Denali pasa sva prišla v rekordnem času. Tu menda večno vleče orkanski veter, toda danes

je bilo mogoče vzdržati. Stane mi je dobro sledil, le malo je zaostal. Videl sem ga, kako vztrajno je prehitel skupino bogsigavedi od kod. Bil sem prizadet, ko se je obrnil.

Ko postaneš utrujen in volja peša, se boj z goro in samim seboj šele začnjenja. Kako, ve vsak sam.

Mraz me je bolel in dokler ga še čutiš, je dobro.

Kot zakleti ugrabljenec lastnega razpoloženja sem končno moral priznati poraz. Denali je večen, jaz ne. Okornih korakov sem zapustil vrh. Priganjal me je mraz, ne čas; tu je svetlo tudi ponoči.

V bazo sem se vrnil, ko je nanjo legla mrzla nočna senca. Nisem bil utrujen, ampak zgaran do onemoglosti.

Nisem mogel dojeti ne Stanetove, ne svoje resnice. Zlezla sva v spalne vreče in... Ne, nisva zaspala! Kakor da sva slutila budnost drug drugega, je Stane rekel:

»Razmišljam, da bi danes počival, potem pa šel na vrh.«

Oddahnil sem si. Neprijetna mora je minila.

»Če si razpoložen, ti bo uspelo. Sam bom poskusil priti po smeri Vikija Grošlja čim višje.«

Potem sva ves dan debatirala, počivala, jedla, se nacejala s čajem in juhami.

V bazi ima ranger vso sezono postavljen šotor in odlično radio zvezo s Talkeetno. Helikopter pristaja pogosto, če je seveda primerno vreme. Opravlja tudi elektronsko kontrolo telesnih sposobnosti in svetuje glede vzpona. Zelo je priazen, pozoren in ustrežljiv. Navdušen je bil nad mojim dosežkom in ko sem mu zaupal starost, je želel vedeti, od kod sva. Kje je najina domovina, pa niti približno ni vedel.

Ves dan so alpinisti prihajali in odhajali. Opazoval sem jih in med njimi iskal odgovor: zakaj jih toliko ozebe, zakaj umrje? Nosijo veliko opreme, preveč plezalne. Vrh tehnično ni zahteven. Eni so do skrajnosti izmučeni. Je vzrok nepripravljenost, ki jo kaznuje mraz? V množici obiskovalcev je očitno precej takšnih, ki nevarno resnico alpinizma tu prvič in kruto doživljajo.

Popoldne je sonce dobilo mavrični sij. Pomeni tudi tu spremembo vremena?

DOBER, KOLIKOR JE LE MOGOČE

Stane je zjutraj zapuščal šotor razpoložen in v lepem vremenu. Srčno sem si želel, da bi uspel. Dve uri kasneje je Denali dobil značilno gobasto kapo in na grebenu, kjer je Stane moral obrniti, se je razbesnel uničujoč ledeni vihar. Najin čas se je iztekel.

Opremo sva naložila na plastične čolne in se poslovila od McKinleva. Meni je poklonil sebe in dal mi je vse.

Smučanje po trideset kilometrov dolgem ledeniku s čolnom za petami je bilo posebna folklor,

dolga pet ur. Uživala sva v najlepšem paradižu zasnežene oaze tri- in širitisočakov. Pristanek z letalčkom v Talkeetni je bil precej trd, pa sva šarmantni pilotki oprostila. Tu so breze že ozelenele in končno je bilo toplo.

Alaska je Babilon vseh ras ljudi, rahli potresi so vsakdanjost in naselenci brez vznemirjenj živijo z njimi. So veseljaki in domiselni. V stari resta-

vraciji, v kateri sva pila poslovilno alaško pivo, piše nad klavirjem z lepimi črkami na orumenelem okvirjenem lepaku:

»Prosimo, bodite dobri, ne ustrelite pianista, ker je dober, kolikor le more biti!«

Tudi najini gostitelji so bili prijazni in dobri, kolikor so le mogli biti. Zato jim dolgujeva veliko zahvalo za prisrčen sprejem in slovo.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

NA VRHOVIH SVETA

*V ljubljanskem Cankarjevem domu so v začetku aprila na novinarski konferenci predstavili knjigo »Na vrhovih sveta« s podnaslovom »Od prvih pristopov do najvišjih sten«, ki jo je izdala založba Mladinska knjiga pred stoletnico Slovenskega planinskega društva, kot je na knjigi posebej označeno. Več kot 30 avtorjev besedil in še precej več fotografov piše v tej knjigi velikega formata kronologijo slovenskih vzponov na najvišje gore in v najvišje stene sveta. Z dovoljenjem založnika objavljamo dva odlomka iz tega izredno bogato ilustriranega dela (fotografije je izbral **Stane Klemene**) - dva vzpona iz davnih let, po smeri Decken na Kilimandžaro leta 1964, ki ga je opravil **Ante Mahkota**, in vzpon na Denali deset let pozneje, ki so ga opravili **Janez Aljančič**, **Joco Balant** in **Peter Soklič**. - Na predstavitvi knjige »Na vrhovih sveta«, ki je izšla v nakladi 3000 izvodov, je načelnik komisije za odprave v tuja gorstva **Tone Škarja** povedal tole:*

OB ROJSTVU KNJIGE

»Nihče ne bi bil tako visoko, če ne bi stal na ramenih drugih.« To je jedro občutja, ko obrnem zadnjo stran te knjige in jo zaprem.

Generacija, ki ji pripadam, je pred 35 leti za svojo popotnico dobila neko drugo knjigo. Mislim na zbornik Himalaja in človek, na zgodovino osvajanja najvišjih vrhov Zemlje, na zgodovino človekovega iskanja smisla tam od Sinaja in Ararata do Everesta in Lotseja, od bibličnih časov do nedavnega leta 1956. S stavkom »Težišče alpinizma se je v naših dneh premaknilo v Himalajo« sta knjigo začela **Igor Levstek** in **Janko Blažej**, misleca in alpinista generacije, ki se je leta in leta pripravljala za Himalajo, a na koncu morala spoznati, da so bile vse študije, vsi načrti le utvara in lepe sanje nazadnje le kup črepinj. Takrat je iz razočaranja nad neuresničeno odpravo vrsta najboljših nehala plezati. Bil je pravi mali zlom našega vrhunskega alpinizma, a ostala je knjiga. Žar volje in hotenja, ki še danes veje iz nje, je preskočil razpoko, in - da spet rečem - generacija, ki ji

pripadam, je za dediščino sicer dobila materialno in organizacijsko revščino, vredno začetka stoletja, a tudi iskro, ki se jo je dalo razpihati v ogenj.

Na tarnanje o zamujenih vlakih je **Aleš Kuna- ver** rekel: kdor hoče ujeti pobegli vlak, mora teči hitreje od njega. Začeli smo zato, da Slovenci nekam pridemo: v Alpah, Himalaji, Kavkazu, Andih, s smerjo, uperjeno **na vrh sveta**.

Tak je tudi naslov druge knjige te trilogije, ki je izšla takoj po našem vzponu na Everest leta 1979. Knjiga je lepa in preprosta kot lestev, kjer je že vsak korak, vsak dvig s prečke na prečko uspeh zase, ki nazadnje privede do zaželenega cilja - na vrh sveta: Trisul - Kangbačen - Anapurna - Makalu - Everest.

Če prva knjiga predstavi prizorišče in zaneti namen, če druga opiše »tek za zamujenim vlakom«, torej dvig iz domačijstva na svetovni vrh, potem je tretja oris gmote, pravzaprav piramide našega alpinizma. Naslov **Na vrhovih sveta** je nabit s pomeni prav tako kot sama beseda alpinizem: najvišji vrhovi sveta, vrhovi celin, najtežji vrhovi, najlepši in najnevarnejši vrhovi, vrhovi zmag in porazov, vrhovi sreče in tragedij itd.

Knjiga je zbornik zgodb s prve bojne črte, a hkrati oris prostora, prelet zgodovine, ovrednotenje dosežkov, vse vpeto v konture geometrijskega telesa s širokim podstavkom in visokim vrhom; je nekakšen obračun dobe, katere tri desetletja so že zgodovina, ki pa neprekinjeno in živo prehaja v največje svetovne alpinistične dosežke zadnjih let in zadnjih mesecev; je veličasten pregled nad osupljivo količino alpinizma, ki se nam je zgodil po višinah in širinah sveta od Arktike do Nove Zelandije, od obeh konic Amerike do osemstisočakov srednje Azije. Gotovo je v knjigah o osebnih doživetjih več dramatičnosti, več umetnosti, več osebnega pričevanja, a knjiga **Na vrhovih sveta** je piramida, kjer je sicer vsak kamen samostojna zgoščena zgodba o vzponih in padcih, o življenju in smrti, o želji in sreči, a šele vsi skupaj govore neko veliko, višje in širše dogajanje. Smisel